

Současná podoba vývěru po provedených úpravách se zastřešením. Foto Jaromír Bartoš.

Obecní pramen v Salajně znovu objeven

Jaromír Bartoš, Městské muzeum Mariánské Lázně a Jiří Milota, Karlovy Vary

O tom, že v okolí Salajny bylo dříve více pramenů minerálních vod, se vědělo, ovšem dřívější sporé popisy nedovolovaly přesné určení místa, kde prameny přesně vyvěraly a většinou se omezovaly jen na stručné sdělení typu „ve vsi Salajna se nachází“. V roce 1942 byly Antonem Dietlem analyzovány 2 prameny ze Salajny a to tzv. Waldsäuerling (Lesní kyselka) a Gemeindesäuerling (Obecní kyselka) opět bez jakékoliv lokalizace. Bohužel tento zdroj neuvádí ani obsah volného oxidu uhličitého (CO_2), aby se daly prameny alespoň částečně porovnat se současnými hodnotami. Donedávna byly známé tři dochované prameny: v žulové kamenné jínce

nad viaduktem u kraje lesa, v bezejmenném údolíčku nad viaduktem mezi č. p. 18 a č. p. 19. a třetí na samém konci obce v nivě pod č. p. 29 v kameninové skruži. Právě tento pramen mohl nést dříve označení Obecní, neboť ještě v roce 1965 jej popisuje M. Kolářová jako ležící vyvěrající 45 m pod stavením č. p. 29 v dřevěném sudu o průměru 40 cm. Bohužel byl tento pramen nedávno zavezen při terénních úpravách majitelem nemovitosti.

Místo znovuobjeveného pramene popisuje M. Dovolil v roce 1958 jako pramen č. 55 takto: „...Je zde oválný rybníček délky 25 m, do kterého vtéká několik drobných suťových

praménků prosté podzemní vody ze svahu jižně rybníčku. Voda v rybníčku je šedá, zakalená organickými nečistotami; v rybníčku lze na některých místech pozorovat unikající plyn. Jeho voda ani voda přitékajících praménků neobsahuje CO_2 . Pod hrází rybníčku nad silnicí v odvodňovací stružce byly zjištěny četné rezavé usazeniny sloučenin železa. Voda ve stružce u výtoku pod hrázkou obsahovala 1590 mg/l volného CO_2 , teplota vody byla 10,5 °C při teplotě vzduchu 24 °C (měřeno dne 30. VIII. 1958)... Pod hrází i na dalších místech v louce lze pozorovat vysrážené rezavé sloučeniny železa, které často doprovázejí výskyty kyselky.“ Prakticky ve stejném stavu se tato lokalita nacházela po více jak 50 letech, když jsme zpracovávali s Jiřím Milotou “Průvodce po minerálních pramenech Českého lesa”. Společně jsme se snažili pramen nalézt, ale marně. O jeho možné přítomnosti vypovídalo množství roztroušených okrových skvrn na velké ploše v olšových náletech pod bývalými rybníčky za č. p. 13 a ve stružce, která odvodňovala tuto plochu, byly taktéž patrné vysrážené oxidy železa. Celý prostor byl však hustě zarostlý náletovými dřevinami a jakékoli práce by byly velmi náročné.

V rámci projektu, připravovaném obecním úřadem v Dolním Žandově, mělo dojít v popisovaném prostoru ke stavbě povalového chodníku s odpočinkovým altánem. Součástí projektu bylo i znovuobnovení původního vývěru minerálního pramene. Paní starostkou z Dolního Žandova jsme byli požádáni, zda bychom u nově budovaného chodníku mohli zachytit některý z možných vývěrů minerálek. Při pochůzce se zhotovitelem celé stavby bylo lokalizováno několik míst, kde pamětníci udávali původní pramen. Bohužel vzdálenost některých byla až 40 m od sebe. Na základě orientační zkoušky Haertlovým třepacím přístrojem jsme se rozhodli umístit nové jímání na jedno ze dvou míst, kde voda vykazovala zvýšený obsah oxidu uhličitého. Po předchozích zkouškách a vzhledem k bezprostřední blízkosti u chodníku bylo nakonec vybráno místo těsně pod hrází bývalého rybníčku, kde byla naměřena hodnota oxidu uhličitého ve vývěru 1480 mg/l.

▲ Nalezený původní dutý kmen.

Foto Jaromír Bartoš.

▲ Přeprava nového dutého kmene na místo vývěru.

Foto Jiří Milota.

V dubnu letošního roku jsme na místo dopravili nový dutý kmen vydlabaný ze 173 cm vysokého smrkového vývězu. Získání a přepravu kmene i celou logistiku oprav a technické zabezpečení včetně dopravy jílů ze Skalné zajistil Milan Vojtěch. Při postupném odkrývání místa vývěru jsme nejdříve v hloubce 60 cm našli napříč položené prkno a o 20 cm hlouběji jsme pak u západního okraje k našemu velkému překvapení zachytili okraj původního dřevěného dutého kmene. Stačilo by kopat jen o 20 cm vedle a tajemství starého vývěru by zůstalo nadále skryto. Prostor pro umístění nového jímání tak byl přesunut nad původní vývěr více do tělesa hráze. Je možné, že pramen zanikl při rozšiřování zemní hráze nad vývěrem a během některého čištění dna, případně rozšiřování rybníčku, byl pramen zahrnut. Původní dutý

kmen měl vnější průměr 75 cm, výška byla nejvýše 30 cm, místy pouze 15 cm (na straně k rybníku). Dřevo jímání bylo již značně zkrhlé a změkklé, a proto jsme se rozhodli pro zakonzervování situace a jeho ponechání na místě. Po usazení nového kmene na původní vývěr byla výška nového jímání zkrácena na 143 cm. Základna nového dutého kmene má vnější průměr 102 cm, vnitřní 88 cm, hloubka vody před doplněním dna kačírskem byla po přepad 120 cm. Celé okolí kmene bylo utěsněno jílem jako ochrana proti pronikání povrchových vod. V původním dutém kmeni byly nalezeny zbytky keramiky datující využití tohoto vývěru minimálně do 16. až 17. století. Vzhledem k tomu, že se našly přímo uvnitř kmene, lze i stáří dřeva odhadovat do tohoto období.

V dubnu byl proveden kontrolní chemický rozbor pramene, kde byl obsah CO_2 zjištěn titračně a shodoval se s původní hodnotou naměřenou Haertlovým třepacím přístrojem, tedy 1480 mg/l. Minerální voda byla klasifikována jako přírodní, slabě mineralizovaná voda, typu $\text{HCO}_3, \text{SO}_4 - \text{Na}, \text{Mg}$, uhličitá, studená, hypotonická.

Pro běžného návštěvníka je důležité, že vzorek vyhovoval i po mikrobiologické stránce požadavkům na pitnou vodu a můžeme tedy vodu doporučit k osvěžení nejen místním, ale všem návštěvníkům, kteří si najdou cestu do této kouzelné části našeho kraje. ■

Literatura:

- Dietl A. (1942): Die Sauerlinge des Egerlandes. – Der Balneologe 9: 269–284.
- Dovolil M. (1959): Hydrogeologie oblasti kyselek v Mariánských Lázních a v jejich širokém okolí. – Ms. [Dipl. práce PíF UK Praha].
- Kolářová M. (1965): Vysvětlivky k hydrogeologické mapě 1:50 000 M-33-61M-33-61-D Cheb, pramen č. 123. – Ústřední ústav geologický, Praha.
- Kolářová M. a Myslík V. (1979): Minerální vody Západočeského kraje. – Ústřední ústav geologický, Praha, 286 pp.

- ▲ Usazování nového dutého kmene na původní vývěr.
 - Nový dutý kmen krátce po usazení.
- Obě fotografie Jiří Milota.

